

تأثیر تغییرات مساحت تالاب هورالعظیم بر حضور ماهیان

هوشنگ انصاری^{1*}؛ سیمین دهقان مدیسه¹

¹ پژوهشکده آبی پروری جنوب کشور، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، اهواز

*مسئول مکاتبات: hooshang_ansari@yahoo.com

چکیده: تالاب هورالعظیم یا هورالهویزه، بخشی از تالاب دائمی آب شیرین در بین‌النهرین است که میان دو کشور ایران و عراق قرار گرفته است. مساحت تالاب هورالعظیم از سال 1973 تا 2000 روند کاهشی داشته و بین سال‌های 2000 تا 2005 به یک ثبات نسبی می‌رسد و مجدداً در سال 2010 با افزایش سطح مواجه شده و نهایتاً در سال 2011 تاکنون با کاهش مواجه شده است. در این بررسی که در سال 1393 انجام شد در تالاب 15 گونه ماهی متعلق به 3 خانواده شناسایی شد. در تحقیقاتی که در سال‌های 2006 و 2008 در تالاب هویزه در بخش کشور عراق انجام شده بیشترین فراوانی به گونه‌های ماهی بیاج، کاراس، حمری و شلج تعلق داشته است و در مطالعه کنونی نیز گونه‌های ذکر شده 89/3 درصد از کل صید را تشکیل داده‌اند. در بررسی‌های انجام شده در تالاب الهویزه 18 گونه ماهی را شناسایی شده است. با توجه به مطالعات انجام شده در سال‌های اخیر، آلودگی‌های ناشی از ورود پساب‌های صنعتی، کشاورزی و شهری تالاب هورالعظیم چه در کشور ایران و چه در کشور عراق از طریق رودخانه‌های منتهی به تالاب افزایش یافته و در نتیجه شرایط زیست را برای ماهیان سخت‌تر کرده و بدین ترتیب غالبیت ماهیان مقاوم همچون بیاج، شلج، کاراس و حمری را به همراه داشته است. از آنجاکه تالاب هورالعظیم دارای شرایط گرمسیری است، کاملاً قابل پیش‌بینی است که عامل عمق، در پراکنش گونه‌های ماهیان بیشترین تأثیر را دارد. با نگرشی بر تصاویر جمع‌آوری شده، گزارشات منتشر شده و اخذ شده از سازمان فضایی ایران روند تغییرات در سطح تالاب بررسی گردید. گونه‌هایی که مناطق تالابی زیستگاه اصلی آن‌ها بوده است تحت شرایط فعلی تالاب هورالعظیم از نظر کاهش حجم آب ورودی و دبی، افزایش شوری و آلودگی‌های احتمالی به حیات بیولوژیک خود به‌عنوان گونه‌های مقاوم ادامه می‌دهند ولی به‌طور مشخص تنوع گونه‌های بومی منطقه در سال‌های اخیر در این تالاب کاهش داشته است. توسعه طرح‌های عمرانی متعدد نظیر جاده‌سازی، نیروگاه‌های حرارتی، خطوط انتقال نیرو، صنایع نفت و پتروشیمی، صنایع فولاد و خطوط انتقال نفت به‌طور گسترده بر کیفیت و وسعت آب آن تأثیر گذاشته است. شواهد رو به رشدی وجود دارد که نشان می‌دهد جمعیت و تنوع گونه‌های منابع آب‌های شیرین استان از جمله تالاب‌ها رو به کاهش است. بررسی و مقایسه تصاویر ماهواره‌ای مربوط به تالاب هورالعظیم در سال‌های 1970، 1990 و 2000 میلادی نشان می‌دهد که بیشترین ضربه به پیکر این تالاب ناشی از اجرای برنامه‌های سدسازی در دو کشور ترکیه و عراق بوده است. تبادل نظر و جلب حمایت مردم محلی و بهره‌برداران از تالاب در ارتقاء بازدهی استراتژی‌های مدیریتی بسیار قابل توجه خواهد بود. همچنین با توجه به مشترک بودن دو کشور ایران و عراق در بهره‌برداری از تالاب، می‌توان با انجام مطالعات مشترک تحقیقاتی، نتایج را بهتر، علمی‌تر و واقعی‌تر تجزیه و تحلیل نمود و مدیریت حفاظت اکوسیستم آن را قوی‌تر اعمال کرد.

کلیدواژه‌ها: ماهیان، تالاب هورالعظیم، خوزستان، کاهش مساحت